

Az erdő poézise

Válogatta: Majer Antal

Magvető Kiadó, Budapest, 1993. 285 old.

A természettel harmóniában élő ember nem egyszer érez indíttatást arra, hogy elkalandozzon olyan területen is, amely szorosan ugyan nem kötődik hivatásához, de lelke mélyén érzi, át kell lépnie azon a határon, amely hidat ver az ember és a természet között. Ez a hidat lehet a költészet, a festészet, a zene, mely végtelen szárnyalásával képes megfogalmazni a sokak által kimondhatatlan érzést, az örök természet dicséretét. Mit jelent az ember számára a természet? Ez nem kevesebb, mint az élet, a megújulás, a béke, a csend, a harmónia, a szépség, a láthatatlan világ látható jele.

Míg a zene a hangok virtuozitásával, a festészet a színek és formák szédületes forgatagával, addig a költészet az emberi gondolat, a szó erejével önti formába az ég kékségét, a szél nyargalását, a fű zizegését, a patak csobogását, a virág megejtő szépségét és illatát, az erdő békéjét és csendjét. Ez utóbbira utal a válogatás alcíme is: *Líra az erdőről: fákról, fényről, csendről*. Ez a kötet több mint egy természettudós kedvtelése, ez egy vallomás arról a munkáról, melyet hosszú évtizedek óta végez, csak most ehhez segítségül hívja a magyar költészet gazdag tárházát, a szavak míves mestereit. A nagy múltra tekintő *Országos Erdészeti Egyesület* a következő sorokkal indította útjára az antológiát: „Gyönyörű gyűjteményt állított össze Majer Antal erdészprofesszor, aki szakmájában a legkiválóbbak közé tartozik, s van szeme és füle a magasabb rendű műélvezethez is. A magyar költészet hirodalmát is keresztül-kasul barangolta, hogy felkutatassa mindazt az értéket, amelynek létrejöttéhez az erdők, a fák adták az ihletet.

Bőven volt mit felfedeznie és betakarítani.”

Nem Majer Antal az első, aki ilyen kalandos utazásra vállalkozik. De talán ez nem is meglepő, hiszen a természet ezer szállal kötődik hozzánk, nevesekhez és névtelenekhez. Külön öröm a mai világban, hogy egyesek „a segédtudományok révén” karnyújtásnyira hozzák a természetet, a fát, a növényt, az egész élővilágot. A nagy tudósokra általában az jellemző, hogy sokoldalúak és minden „eszközt” megragadnak ismereteik, szemléletük elfogadtatására, mivel tisztában vannak azzal, hogy miből van ínség a társadalomban.

A magyar kultúratörténetben jelentős azon művek száma, melyek a szaktudományokat segítve általános, az emberi létet alapvetően meghatározó, nemzedékek hosszú sorának tudását befolyásoló és gazdagító tényeket tártak föl. Elegendő talán utalni *Szatmárisz Frigyes*: A növényvilág és az ember c. munkájára, őt követi *Rapaics Raymond*, aki szinte iskolát teremtett e téren. Kevésbé ismert, de mégis jelentős *Natter-Nád Miksa* (Virágos könyv – 1939, Új Virágos könyv – 1942, Újabb Virágos könyv – 1964), s különös helyet foglal el *Surányi Dezső*: Lyra florae c. kötet, amely 1987-ben jelent meg és a növények örök himnuszát hirdeti. Ez a kötet talán a legjobban összehékíti a természet- és humántudományokat, melyek sajnos az ismeret halmozódása folytán egyre jobban eltávolodtak egymástól. Ez azzal a súlyos következménnyel is járt, hogy csökkent a növényismeret szerepe magában a botanikában is. Ezt az ellentmondást oldotta föl a szerző, amikor egy rendhagyó kultúratörténeti botanika megírására vál-

lalkozott. Szerencsésen ötvöződik a kötetben a tudomány, a költészet, a képzőművészet, tehát a teljességre való igény.

Nem kisebb az érdeme *Jankovics Marcell*-nek sem, aki a *Fa mitológiája* (Debrecen, 1991.) c. munkájában végigvezeti az olvasót az ember és a fa évezredes kapcsolatának történetén. Ez a kapcsolat fűzte egymásba az előttünk és mögöttünk járó nemzedékeket, a bölcsőtől a sírig tartó megélt életek sokaságát. Noha tartalma, megítélése változik a sorjázó évek során: „A fajelkép és fatisztelet” történetére is ez a jellemző. A szimbólum jelentése fokozatosan megváltozik, jelentősége csökken. A változás első szakaszában az örök körforgás és az élet szent, égisz érő fája a történelem és a folyamatos idő (múlt, jelen, jövő) földi méretű, világias jelképévé tőpörődik, de még így is tekintélyes, tiszteletre méltó faóriás, olyan, amilyennek Arany János éneklé meg:

Hullatja levelét az idő vén fája
Terítve hatalmas rétegben alája;
Én ez avart jártam, tűnődve megálltam:
Egy régi levélben ezt írva találtam.
(Arany János: Buda halála)

A fák napjainkban már nem nőnek az égisz, sőt számuk is megcsappant az idők során. Ami még megmaradt napjainkig, azt is fenyegeti az emberi önpusztítás veszélye. A kultúrtáj megteremtése egyúttal az erdő, a fák eltűnését jelentette. Önemésztő világunkban a fák utáni sóvárgás a hajdanvolt aranykort idézi föl, amikor a fák fák voltak, az örök körforgás délceg törzsű koronás fői, s éltek és elpusztultak a természet szigorú törvényei szerint magányosan vagy közösségben. Jelezték az idő múlását, s évszázadonként őrizték a történelmet.

De szerencsére még élnek a fák, virágozik a rét, újra sarjad a megnyesett ág, s a kipattanó virágsziromtól újjászületik az ember, megfáradt lelke felüdül. *Szeret az erdő* — írja Aprily Lajos:

Engem az erdő véd s szeret
utaimon erdők kísértek:
bükkök, gyertyánok, éterek,
tölgyek. Fenyők is. Égisz érttek.

Ez a szeretet azonban ne legyen egyoldalú! Várja tőlünk az erdő is a szeretetet és a gondoskodást, cserében elkísér bennünket a bölcsőtől a sírig. Fa köszönt bennünket, amikor megérkezünk, s a fa int utolsó búcsút, amikor távozzunk.

Majer Antal a fák tudós ismerője észrevétlenül vezeti az olvasót költészetünk fák ihlette verseinek kíséretében a természet szeretetére és védelmére. Közel hatvanféle-séget szólaltat meg a líra mestereivel, az akácjától a vérmeggyig, s közben a magyar költészet majdnem száz képviselője vall önmagáról, a fákról mint ihlető társukról. Janus Pannoniustól Zek Zoltánig, köztük olyan óriások, mint Ady Endre, Babits Mihály, Illyés Gyula, Juhász Gyula, Kányádi Sándor, Kosztolányi Dezső, Mécs László, Petőfi Sándor, Rónay György, Simon István, Nagy László, Szabó Lőrinc, Tóth Árpád, Váci Mihály stb.

S valljuk *Janus Pannonius*-szal együtt, amikor e kötetet kézbe vesszük, hogy a természet sokszor meghökkenítő, de igaz:

S íme, virágozik a mandulafáciska
merészen a télben,
Ám csodaszép rügyeit zúzvara fogja
be majd!
Mandulafám, kicsi Phyllis, nincs még
fecske e tájon,
Vagy hát olyan nehezen vártad az ifjú
Tavaszt?

(Janus Pannonius:
Egy dunántúli mandulafáról,
Weöres Sándor fordítása)

Surányi Béla